

Частно висше училище „Колеж по туризъм – Благоевград”

РЕЦЕНЗИЯ

член на научно жури в конкурс за заемане на академичната длъжност ПРОФЕСОР, обявен от „Колеж по туризъм - Благоевград” в ДВ.бр. 31/10.04.2018 г.

Относно: научната, научно-приложната и професионално-академичната дейност и продукция, представена от участниците в конкурса.

Рецензент: проф.д-р Иван Петров Палигоров, катедра „Управление на ресурсите и природоползването“ на Факултет „Стопанско управление“ на ЛТУ – София.

Кандидат: доц.д-р Райна Бойкова Димитрова – ръководител на катедра „Бизнес администрация“ в Частно висше училище „Колеж по туризъм - Благоевград“.

Рецензията е изготвена на основание на решение на научното жури, формирано с решение на АС и със заповед № 278/25.04.2018 г. на ректора на Частно висше училище „Колеж по туризъм - Благоевград“.

I. Кратки биографични данни за кандидата

Кандидатът по конкурса доц.д-р Райна Бойкова Димитрова завършва висше образование през 1986 г. във ВИИ „Карл Маркс“ (днес УНСС), като Магистър по „Управление и икономика на аграрно-промишленото производство“. От 1988 г. до 2015 г. е последователно старши и главен асистент в ЮЗУ Благоевград, в катедра „Мениджмънт и маркетинг“.

През 2007 г. защитава дисертация за ОНС Доктор и от 2015 г. е доцент в ЮЗУ, в същата катедра.

От 2017 г. е доцент в катедра „Бизнес администрация“ в Частно висше училище „Колеж по туризъм - Благоевград“ и от същата година е ръководител на катедрата.

Кандидатът удовлетворява изискванията за заемане на академичната длъжност „професор“ – притежава ОНС Доктор, повече от 2 години е „доцент“ в ЮЗУ Благоевград, в катедра „Мениджмънт и маркетинг“.

II. Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата

Кандидатът по конкурса участва с 6 монографични издания, 2 от които самостоятелни и 4 в съавторство, издадени в чужбина. Отделно са представени 2 самостоятелни студии, 4 учебника, 2 от които самостоятелни, 9 научни статии, 4 от които самостоятелни и 2 публикации от участия в научни конференции. В количествено отношение публикуваната научна продукция надхвърля 1460 стр. От представените за участие 23 публикации 12 са самостоятелни, в т.ч. 2 монографии, 2 студии, 2 учебника, 4 статии и 2 доклада. От съвместните общо 11 публикации в 6 е водещ автор и в 5 е на

второ място. Това дава основание да се заключи, че в количествено отношение са изпълнени минималните количествени изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“.

От съдържателна гледна точка представената научна продукция е в областта на научната специалност Икономика и управление, посветена в голямата си част на отделни аспекти на конкурентоспособността в туризма, като макар и доста условно съдържателно би могло да се раздели в следните по-важни направления:

- ✓ Конкурентоспособност, конкурентни стратегии и анализ - теоретико-методически и практико-приложни аспекти, анализ и оценка на конкурентоспособността на туризма, на туристическите предприятия, конкурентен анализ на туристическия пазар;
- ✓ Теоретични и практически въпроси на икономиката, организацията и управлението на предприятието, характеристики и особености на здравеопазването и на пазара на здравни услуги; разходи за здравеопазване и качество на здравните услуги в България;
- ✓ Население, работна сила, потенциал за трудов ресурс в определени териториални граници, вкл. и в селските райони, характеристики и тенденции на пазара на труда в сектора на информационните технологии в България. Основни проблеми на управлението на човешките ресурси в сектора на информационните технологии в България.

По отношение на качествените изисквания следва да се отбележи, че двете самостоятелни монографични издания са посветени на конкурентоспособността на туризма и на конкурентен анализ на туристическия пазар, което от една страна не повтаря представените за получаване на ОНС Доктор, както и за заемане на академичната длъжност „доцент“, а от друга, те са изцяло в научната специалност на обявения конкурс и представляват новост, както от научна и научно-приложна, така и от образователна гледна точка.

В първото монографично издание акцентът е върху изследванията на конкурентоспособността в туристическия сектор, които са обосновани от наложилата се необходимост състоянието и развитието на туризма да се ориентира в посока създаване на предпоставки за устойчив растеж на сектора. Това означава осигуряване на необходимата информация за разработване и прилагане на адекватни конкурентни стратегии, за постигане на конкурентни предимства в дългосрочна перспектива. Именно това е постигнато като цел на разработката – направен е анализ и е оценено състоянието и развитието на туризма в България, както и на конкурентоспособността на туристическите предприятия в Югозападния район. Решени са поредица от изследователски задачи като: разработена е методическа рамка за емпирично изследване на конкурентоспособността на туристическите предприятия, която е апробирана за целите на практическо емпирично изследване на конкурентоспособността на туристическите предприятия в Югозападния район на България; разработена е конкурентна карта на туристическия пазар на средствата за подслон в България; на основата на анализ и оценка на състоянието, както и на прогнозите за развитие на туризма в света и в България са дефинирани конкурентните предимства и недостатъци на България като туристическа дестинация; през призмата на основните характеристики на Югозападния район на България в контекста на развитието на туризма са

формулирани основни обобщени изводи и приносни моменти, произтичащи от резултатите от научното изследване.

Второто самостоятелно монографично издание е посветено на конкурентния анализ на регионалните аспекти на туристическия пазар. Изключително високата степен на териториална концентрация на туристическия сектор е един от най-сериозните конкурентни недостатъци на България като туристическа дестинация. Едновременно с това все по-голямо значение придобива процесът на интегриране на регионите, в резултат на който те се превръщат в продавачи на стоки и услуги, т.е. в относително обособени и равноправни икономически пазарни субекти, участващи в конкурентната борба на туристическия пазар, вместо да са локализирани територии за реализиране на стопански дейности. В този контекст все по-важно значение придобива разработването и прилагането на адекватни конкурентни стратегии, за постигане на конкурентни предимства и успех в съперничеството с конкурентите на пазара. Познаването и разбирането на конкурентната среда на туристическите пазари се затруднява непрекъснато поради все по-големите по количество, сложност и скорост на обмен информационни потоци, свързани с туристическия пазар. В този смисъл изследването на туристическия пазар от гледна точка на оценка на степента на монополизация и на интензивността на конкуренцията, както и за да се определи конкурентната позиция на отделните райони на страната на този пазар е добре обоснована цел, както от научна, така и от практическа гледна точка. За постигането на тази цел са решени няколко изследователски задачи, като: изяснена е същността и предназначението на конкурентния анализ и на етапите и методиката за неговото осъществяване; обоснована е актуалността и значимостта на конкурентния анализ на туристическия пазар на национално, регионално и местно ниво; анализирана е и е оценена степента на монополизация и интензивността на конкуренцията на туристическия пазар; разработена е конкурентна карта на туристическия пазар на България и са формулирани обобщени изводи и препоръки, произтичащи от резултатите от изследването.

Кандидатът участва с отделни глави в 4 колективни монографични издания, публикувани в чужбина, които са посветени на въпроси на управлението на човешките ресурси в условията на развиващи се региони, както и в изясняване на спецификата на стратегическото управление. В този контекст разработките изследват някои теоретико-методологични въпроси на населението и работната сила в определени териториални граници, като се постави акцент върху трудовия потенциал в географски обособена територия и оптималното разпределение на работната сила. Разработката поставя във фокуса тезата, че ефективното управление на човешките ресурси на организацията е основен източник на конкурентно предимство и дори е най-важният определящ фактор за представянето на организацията в дългосрочен план. За да бъде успешен производствения процес на едно иновативно предприятие, то се нуждае не само от организационни структури, техники, технологии и нови концепции. Основен фактор за успеха на предприятието е участието в работата на подходящи хора и ефективното им управление. На база на задълбочен преглед на литературни източници се установява, че стратегическите решения се вземат на най-високо управленско равнище и

имат дългосрочен характер. Изследват се основни характеристики на стратегическите решения: сложност и непълнота на информацията, на база на която мениджърите, вземащи стратегически решения се сблъскват; възникване на конфликти при вземане на стратегически решения; продължителност на периода, за който се отнасят стратегическите решения. Направен е преглед на литературата относно различните схващания и етапите при вземане на стратегически решения. Разкриването на ролята на конкурентната стратегия като фактор за развитието на конкурентния потенциал на фармацевтичните предприятия в България е постигнато като е извършен анализ и е направено сравнение на факторите, формиращи конкурентни предимства, на ключовите фактори на конкурентоспособността на фармацевтичните предприятия и на елементите на техния конкурентен потенциал. Очертана е взаимовръзката между факторите, определящи нивото на икономическите категории конкурентоспособност, конкурентни предимства и конкурентен потенциал и е определена ролята им в изграждането на конкурентната стратегия.

В другите представени публикации по конкурса кандидатът изследва проблемите на икономиката и управлението на човешките ресурси в сектора на информационните технологии, като са разработени и предложени компетентносни профили на заетите, необходимостта от продължаващо образование и обучение. Изследвани са теоретични и практически въпроси на икономиката, организацията и управлението на предприятието, характеристики и особености на здравеопазването и на пазара на здравни услуги, разходите за здравеопазване и качество на здравните услуги в България.

От съдържателна гледна точка представената научна продукция съответства изцяло на научната специалност по обявения конкурс, като не повтаря представените за получаване на ОНС Доктор, както и за заемане на академичната длъжност „доцент“. От представения списък с 41 цитирания, от които 14 от чужди автори се вижда, че научната продукция на кандидата е широко известна и се ползва с респект от колегията. Тази известност се дължи и на участието на кандидата в седем научно-изследователски проекта и в два международни научно-образователни проекта.

III. Основни приноси в научната, научно-приложната и преподавателска дейност на кандидата

Научни приноси

- ✓ Разработена е методическа рамка, като е допълнен и адаптиран подход за анализ и оценка на конкурентоспособността, на конкурентния потенциал и на външните фактори за конкурентоспособност на туризма и на туристическите предприятия. Методическата рамка включва система от показатели, формираща измерителния апарат на изследването и методи за определяне на стойностите на отделните измерители и показатели. Разработен е алгоритъм на процеса на анализиране и оценяване на конкурентоспособността на туристическите предприятия. [1.1, 1.2, 2.2, 3.1]
- ✓ Формулиран е научен проблем, свързан с недостига на необходимата информация за разработване и прилагане на адекватни конкурентни стратегии, за постигане на конкурентни предимства в дългосрочна перспектива. За решаване на този проблем е разработена методическа

рамка за емпирично изследване на конкурентоспособността на туристическите предприятия, която е апробирана за целите на практическо емпирично изследване на конкурентоспособността на туристическите предприятия в Югозападния район на България. [1.1, 1.2, 2.2, 3.1]

- ✓ На основата на получената информация е разработена конкурентна карта на туристическия пазар на средствата за подслон в България. [1.1, 1.2, 2.2]
- ✓ В резултат на задълбочен анализ и оценка на състоянието, както и прогнозите за развитие на туризма в света и в България са дефинирани конкурентните предимства и недостатъци на България като туристическа дестинация, през призмата на основните характеристики на Югозападния район на България в контекста на развитието на туризма са формулирани основни обобщени изводи и препоръки, произтичащи от резултатите от научното изследване. [1.1, 1.2, 2.2]

Научно-приложни приноси

- ✓ Разработената и апробирана методическа рамка за анализ и оценка на конкурентоспособността, на конкурентния потенциал и на външните фактори за конкурентоспособност на туризма и на туристическите предприятия може да се използва успешно на различни нива на управление в туристическия сектор. [1.1, 1.2, 2.2]
- ✓ Изведени са тенденции, свързани с процесите на пазара на труда в сектора на информационните технологии в България, както и на актуални специфични аспекти на управлението на човешките ресурси, които могат да се използват за успешно управление на човешките ресурси в този сектор. [4.1,5.2]
- ✓ Разработени са компетентностни профили на заетите в сектора на информационните и комуникационни технологии и компетентностни модели за управление на човешките ресурси в отрасъла. [4.1,5.2]

Приноси в преподавателската дейност на кандидата

- ✓ Кандидатът участва в конкурса с 4 учебника за нуждите на ЧВУ Колеж по туризъм, от които 2 са по Конкурентоспособност и конкурентни стратегии, 1 по Икономическа оценка на инвестиционни проекти и 1 Човешки ресурси, качество, ефективност. Всички учебници са публикувани през 2018 г. и отразяват дългогодишния опит на кандидата.
- ✓ Кандидатът по конкурса е преподавател от кариерата. В ЮЗУ е преподавала по 12 учебни дисциплини, а в Колежа по 3 учебни дисциплини. Участвала е в изготвянето и в промените на учебната документация по специалностите и дисциплините, по които преподава, както и в акредитационни процедури. Има осигурено натоварване, което е в съответствие с изискванията на нормативната уредба. Била е научен ръководител на 57 дипломанти, изготвила е 10 рецензии на дипломни работи. Научен ръководител е на 2 успешно защитили докторанти. Била е рецензент на 11 научни статии в реферирани издания, член и председател на научни журита.

Следва да се отбележи, че посочените приноси са лично дело на кандидата, което е видно не само от представената декларация за оригиналност и достоверност. Доц. д-р Димитрова е утвърден преподавател и изследовател

в областта на научна специалност Икономика и управление, има свой стил и творческо амплоа, което лесно може да бъде установено и в колективните публикации. Нещо повече, тя е много взискателна и прецизна, което я прави предпочитана като член на изследователски екипи за работа по научно-изследователски и образователни проекти, както и като рецензент на научна продукция, член на редакционни колегии на специализирани научни списания, член на организационен и научен комитет на научни конференции.

Внимателният и задълбочен прочит на представената за рецензиране научна продукция позволява да се заключи убедено, че в резултат на извършваната целенасочена научно-изследователска работа са получени научни продукти с конкретно научно-практическо значение. Безспорни са приносите в решаването на широк кръг задачи в областта на икономиката управлението на туризма и по-конкретно в сферата на конкурентоспособността на туризма и на тази база усъвършенстване на стратегическото управление и формулиране на стратегии в туристическите организации. Предложеният модел за анализ и оценка на конкурентоспособността в туризма, както и изводите и обобщенията притежават значимостта на оригинални научни, научно-приложни и образователни продукти. Публикуването на научната продукция в престижни наши и чужди научни издания, участието с доклади на авторитетни научни форуми у нас и в чужбина е безспорно доказателство за това.

В заключение, приносите от научно-изследователската дейност на кандидатът по конкурса доц. д-р Димитрова са значими за теорията и практиката на икономиката и управлението. Те имат положителна оценка сред професионалните среди, което прави кандидатът по конкурса уважаван сред специалистите и разпознаваем в научно пространство като изследовател, учен, преподавател и експерт в областта на икономиката и управлението и по-конкретно в сферата на конкурентоспособността на туризма.

IV. Критични бележки и препоръки.

Следва да се оцени, че съществени пропуски и недостатъци в представената за рецензиране научна продукция не бяха забелязани. По-скоро като препоръка за бъдещата работа на доц. д-р Димитрова следва да търси подобър баланс между теорията и изследователския материал от емпиричните изследвания – получени данни и резултати от една страна и интерпретация. Текстовете са ясни, но в определена степен са доста теоретични, като вероятно това е достатъчно ясно за автора, който има много задълбочена подготовка, но определено би затруднило по-неподготвения читател и особено студентите, специализантите и докторантите.

V. Заключение

В съответствие с изискванията на чл. 29 и 29б от Закона за развитие на АСРБ, чл. 60 и 61 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Указанията за научните журита, участващи в конкурсите, обявени от ЮЗУ „Неофит Рилски”, оценявайки по съвкупност представената научна продукция определено считам, че кандидатът по конкурса доц. д-р Райна Бойкова Димитрова изпълнява необходимите условия за заемане на академичната длъжност “професор”: притежава ОНС “Доктор”; повече от 2 години е „доцент”; представила е повече от необходимия минимум научна продукция - 6 монографични издания, 2 от които самостоятелни и 4 в съавторство,

издадени в чужбина. Отделно са представени 2 самостоятелни студии, 4 учебника, 2 от които самостоятелни, 9 научни статии, 4 от които самостоятелни и 2 публикации от участия в научни конференции. От представените за участие 23 публикации 12 са самостоятелни, в т.ч. 2 монографии, 2 студии, 2 учебника, 4 статии и 2 доклада. От съвместните общо 11 публикации в б е водещ автор и в 5 е на второ място. Това дава основание да се заключи, че в количествено отношение са изпълнени минималните изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“.

В съдържателно отношение оценката на представената за рецензиране научна продукция позволява да се заключи убедено, че в резултат на извършваната целенасочена научно-изследователска работа са получени оригинални научни продукти с конкретно научно, научно-практическо и образователно значение. Безспорни са приносите в решаването на широк кръг задачи в областта на икономиката и управлението на туризма и по-конкретно в сферата на конкурентоспособността на туризма и на тази база усъвършенстване на стратегическото управление и формулиране на стратегии в туристическите организации. С пълна убеденост и отговорност предлагам на научното жури кандидатът по конкурса доц. д-р Райна Бойкова Димитрова да бъде предложена за избор от АС за заемане на академичната длъжност „Професор“ по професионално направление 3.7. Администрация и управление, по специалност „Икономика и управление“ (Конкурентоспособност), към катедра „Бизнес администрация“ в Частно висше училище „Колеж по туризъм - Благоевград“, обявен в ДВ бр. 31/10.04.2018 г.

София, 22.06.2018 г.

Рецензент:

проф. д-р Иван Палигорев